

The logo for 'chance' is written in a dark blue, lowercase, sans-serif font. A thin blue swoosh is positioned above the 'a'.

CHANCE REPORT

TRANSFORMING INSIGHTS INTO IMPACT

Insights for a Better Society

LIST OF CONTENTS

Part 01 : Executive Summary

สรุปประเด็นสำคัญของรายงาน อธิบายภาพรวมของปัญหา โอกาสที่ค้นพบ และแนวทางแก้ไขที่นำเสนอในเชิงกลยุทธ์

Part 02 : Introduction to the Problem

อธิบายบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม

Part 03 : Insights Discovery

การวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อค้นหา Insight สำคัญที่ช่วยเปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับปัญหา เช่น รูปแบบ แนวโน้ม และความผิดปกติที่เกิดขึ้น

Part 04 : Opportunities and Action Plan

เสนอแนวทางและโอกาสสำคัญที่สามารถดำเนินการได้ พร้อมแผนปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหา

Part 05 : Key Takeaways & References

สรุปข้อมูลสำคัญที่ได้รับจากรายงาน พร้อมแหล่งอ้างอิงที่ช่วยสนับสนุนข้อมูลทั้งหมด

EXECUTIVE SUMMARY

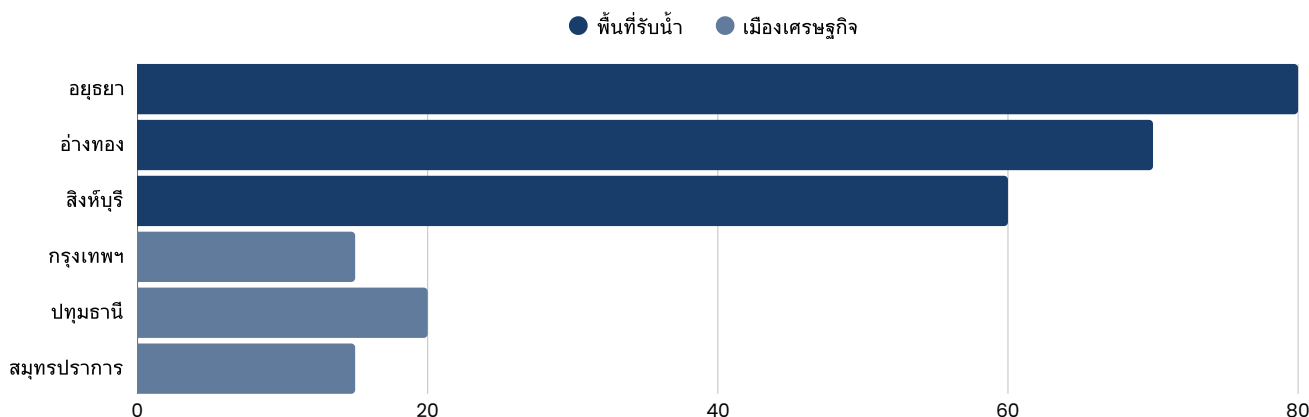
มากกว่า
40%
ของพื้นที่รับน้ำในลุ่มเจ้าพระยา
คือชุมชนที่เผชิญน้ำท่วมซ้ำซากตั้งแต่ปี 2554

น้ำท่วมในประเทศไทยไม่ใช่เหตุการณ์เฉพาะหน้า แต่เป็นผลจากโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำที่เลือก “ปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจ” เป็นลำดับแรก หลังปี 2554 รัฐบาลลงทุนในส่วนของการสร้างป้องกันน้ำในเขตเมือง นิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญ และ ศูนย์เศรษฐกิจหลัก ส่งผลให้ความเสียหายเชิง GDP ลดลงในหลายพื้นที่ อย่างไรก็ตาม น้ำจำนวนเดียวกันกลับถูกถ่ายโอนความเสี่ยงไปยังพื้นที่รับน้ำ ซึ่งต้องเผชิญน้ำท่วมยาวนาน ซ้ำซาก และขาดการฟื้นฟูเชิงระบบ กลายเป็นดินทุนที่ไม่ปรากฏในตัวเลขเศรษฐกิจ แต่สะสมอยู่ในชีวิตของประชาชน

ปัจจัยขับเคลื่อนหลัก (Key Growth Drivers)

- การปกป้องเมืองเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก การลงทุนเขื่อน กำแพง อุโมงค์ และปั๊มน้ำ กระจุกตัวในเขตเมืองและนิคมอุตสาหกรรม
- บทบาทของพื้นที่รับน้ำ (Floodplain) ใช้เป็น buffer ชะลอน้ำก่อนเข้าสู่พื้นที่เศรษฐกิจ โดยไม่มีทางระบายน้ำออกที่เพียงพอ
- ผังเมืองและการใช้ที่ดินไม่สอดคล้องระบบน้ำ ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำ แต่ไม่ได้รับการปรับโครงสร้างถาวร
- แนวทางแก้ปัญหาระยะสั้น เน้นการเยียวยามากกว่าการฟื้นฟูหรือย้ายออกจากพื้นที่เสี่ยง

จำนวนวันที่น้ำท่วมเฉลี่ยต่อปี : พื้นที่รับน้ำ vs เมืองเศรษฐกิจ

ปัจจัยเสี่ยงและความท้าทาย (Risks & Challenges)

- ความเสียหายยึดเชื้อในชุมชนรับน้ำ น้ำท่วมหลายสัปดาห์ถึงหลายเดือน ทำให้ทรัพย์สินเสื่อม มูลค่าที่ดินลด และรายได้หายไปซ้ำทุกปี
- Human Cost ที่ไม่ถูกนับในระบบ ค่าใช้จ่ายซ่อมบ้าน ทำความสะอาด การย้ายของ สุขภาพทางกาย ทางใจ และเวลาชีวิต
- Flood Fatigue ของประชาชน ความเหนื่อยล้าสะสมจากการต้องรับน้ำแทนประเทศโดยไม่มีทางออกระยะยาว
- ข้อจำกัดเชิงนโยบาย การเวนคืนและย้ายชุมชนมีต้นทุนการเมืองและงบประมาณสูง ทำให้ถูกเลื่อนออกไปอย่างต่อเนื่อง

โอกาสสำคัญที่ค้นพบ

- เปลี่ยนการลดความเสียหายเชิง GDP ให้เป็นการจัดการความเสี่ยงทั้งระบบ ประเทศไทยพิสูจน์แล้วว่าสามารถลดความเสียหายเชิง GDP จากน้ำท่วมได้มากกว่า 80% แต่ยังมีโอกาสยกระดับจากการ “กันเมืองก่อน” ไปสู่การออกแบบระบบบริหารน้ำที่คำนึงถึงต้นทุนทางเศรษฐกิจและชีวิตของทุกพื้นที่
- ทำให้ต้นทุนที่มองไม่เห็น (Invisible Cost) ถูกนับและถูกชดเชย ความเสียหายของพื้นที่รับน้ำด้านเวลา รายได้ สุขภาพ และคุณภาพชีวิต ยังไม่ถูกสะท้อนในระบบเศรษฐกิจ เปิดโอกาสให้เกิดกลไกชดเชย พื้นที่ และลงทุนเชิงพื้นที่อย่างเป็นธรรม
- ยกระดับพื้นที่รับน้ำจาก Buffer ชั่วคราว สู่พื้นที่เศรษฐกิจที่ฟื้นตัวได้ หากมีการกระจายความเสี่ยง การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และการวางบทบาทพื้นที่ระยะยาว พื้นที่รับน้ำสามารถเปลี่ยนจากต้นทุนของระบบ เป็นส่วนหนึ่งของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของประเทศ

แนวทางแก้ไขที่เสนอ

- ออกแบบระบบบริหารน้ำที่คำนึงถึง “ต้นทุนจริงของทุกพื้นที่” ปรับกรอบการประเมินความเสียหายจากการดูเฉพาะ GDP ไปสู่การรวมต้นทุนเชิงเวลา รายได้ สุขภาพ และคุณภาพชีวิต เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดสรรงบประมาณ
- สร้างกลไกชดเชยและฟื้นฟูตามบทบาทพื้นที่ (Role-based Compensation) พื้นที่รับน้ำควรได้รับการชดเชยและลงทุนตามบทบาทที่แบกรับความเสี่ยงให้ประเทศ ทั้งในรูปเงินชดเชยรายปี โครงสร้างพื้นฐานเฉพาะพื้นที่ และแผนฟื้นฟูระยะยาว ไม่ใช่เพียงการเยียวยาหลังน้ำลด
- กระจายความเสี่ยงเชิงพื้นที่ ลดการพึ่งพาพื้นที่รับน้ำซ้ำจุดเดิม ปรับผังการบริหารน้ำและผังเมืองให้ลดการรวมความเสี่ยงไว้ในพื้นที่เดิมซ้ำ ๆ พร้อมลงทุนระบบระบายน้ำและพื้นที่หน่วงน้ำใหม่ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบในระยะยาว

โครงสร้างป้องกันและการเตรียมพร้อมที่ดีขึ้น ทำให้ความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากน้ำท่วมลดลง โดยเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ปี 2554 สร้างความเสียหาย

~12.6% ของ GDP

ขณะที่น้ำท่วมหนักปี 2565 รัฐใช้เงินเยียวยาเพียง

0.13% ของ GDP

ปี 2554 น้ำท่วมใหญ่กระทบประชาชนประมาณ

13 ล้านคน

ขณะที่เหตุอุทกภัยปี 2565 กระทบประมาณ

1-2 ล้านคน

*รายงานจากworldbankblog - Enhancing water security measures is a priority for Thailand to build climate resilience

ตัวเลขเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความก้าวหน้าด้านการจัดการน้ำท่วมของไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาอย่างเป็นรูปธรรม นโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการหลังเหตุอุทกภัยใหญ่ปี 2554 ส่งผลให้เมืองใหญ่สามารถรับมือฝนหนักได้ดีขึ้น น้ำที่เคยท่วมขังนานหลายชั่วโมงหรือเป็นวันลดลงเหลือไม่กี่สิบนาทีถึงไม่เกินหนึ่งชั่วโมงในหลายพื้นที่

หลังปี 2554 รัฐไทยให้ความสำคัญกับโครงสร้างป้องกันน้ำแบบเชิง (คันกั้นน้ำ อุโมงค์ระบายน้ำ สถานีสูบน้ำ) ซึ่งช่วยลดความผันผวนทางเศรษฐกิจระยะสั้นได้จริง แต่ในขณะเดียวกัน กลับผลักดันทุนระยะยาวไปสู่ครัวเรือนที่มีศักยภาพในการรับความเสี่ยงต่ำ ทั้งด้านรายได้ ทรัพย์สิน และอำนาจต่อรองทางการเมือง **กล่าวได้ว่า ประเทศไทยเลือก จ่ายต้นทุนระดับจุลภาคซ้ำทุกปี (บ้านเสีย รายได้หาย สุขภาพถดถอย) แทนที่จะลงทุนเชิงโครงสร้างเพื่อลดความสูญเสียในระยะยาว**

Part 02 : Introduction to the Problem

น้ำท่วมในพื้นที่รับน้ำ ไม่ใช่เหตุการณ์เฉพาะจุด แต่เป็นเหตุการณ์เชิงระบบ
ที่กระทบประชาชนจำนวนมากในทุกปี

PROBLEM ANALYSIS

ปัญหาน้ำท่วมของไทยในปัจจุบันไม่ใช่ปัญหาด้านวิศวกรรมเป็นหลักอีกต่อไป แต่เป็นปัญหา ความเป็นธรรมในการกระจายความเสี่ยง หากไม่ปรับกรอบนโยบายให้ยอมรับและชดเชยบทบาทของพื้นที่รับน้ำอย่างเป็นระบบ ประเทศจะเผชิญความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ฝังลึกและยากแก้ไข

2.1 น้ำท่วมในฐานะปัญหาเชิงโครงสร้าง

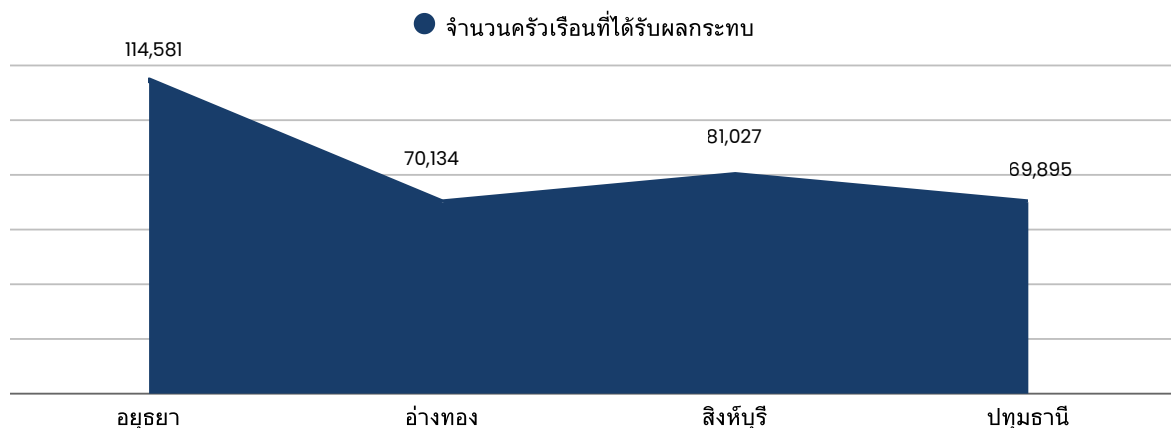
น้ำท่วมในประเทศไทยมักถูกอธิบายว่าเป็นภัยธรรมชาติประจำฤดูฝน แต่ในความเป็นจริง น้ำท่วมคือผลลัพธ์จากการตัดสินใจเชิงโครงสร้างที่สะสมมาอย่างยาวนาน ทั้งการใช้ที่ดิน การควบคุมลำนํ้า การขยายเมือง และการจัดสรรงบประมาณรัฐลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นหัวใจทางเศรษฐกิจของประเทศ คิดเป็นสัดส่วนกว่า 40% ของ GDP ทำให้ทุกการตัดสินใจด้านน้ำมีนัยทางเศรษฐกิจและการเมืองสูง

2.2 จากภัยธรรมชาติสู่การจัดการความเสี่ยง

ก่อนปี 2554 น้ำหลากยังสามารถกระจายตัวผ่านพื้นที่ลุ่มตามธรรมชาติได้บางส่วน หลังปี 2554 รัฐไทยเปลี่ยนแนวคิดสู่การ “ปกป้องแบบเลือกจุด” โดยเสริมความแข็งแรงให้พื้นที่ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง และกำหนดพื้นที่อื่นให้ทำหน้าที่หน่วงน้ำอย่างชัดเจนมากขึ้น

2.3 ภูมิศาสตร์ของพื้นที่รับน้ำ

พื้นที่รับน้ำส่วนใหญ่อยู่ในเขต พื้นที่เกษตรกรรม, ชุมชนรายได้ต่ำหรือกึ่งเมือง, พื้นที่ที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองจำกัด พื้นที่เหล่านี้เผชิญกับน้ำท่วมที่ลึกกว่า นานกว่า และเกิดซ้ำถี่กว่า พร้อมกับมูลค่าทรัพย์สินที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

แม้ตัวชี้วัดระดับประเทศจะดูดีขึ้น แต่ประเทศไทยยังไม่มีระบบติดตาม “ต้นทุนระดับครัวเรือน” อย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการเงิน สุขภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประเทศจัดการน้ำได้ดีในเชิงเศรษฐกิจ แต่ล้มเหลวในการจัดการผลกระทบต่อผู้คน

KEY STATISTICS

ครัวเรือนในพื้นที่รับน้ำมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยจากน้ำท่วม

15,000 – 30,000 บาท
ต่อเหตุการณ์

รัฐจ่ายเงินเยียวยา บรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วน
ช่วยให้ครัวเรือนสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ในระยะสั้น

9,000 บาท ต่อครัวเรือน

มีการโอนเงินอย่างน้อย

80,796 ครัวเรือน

คิดเป็นงบประมาณรวมกว่า

727 ล้านบาท

ครัวเรือนในพื้นที่รับน้ำมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยจากน้ำท่วม 15,000 – 30,000 บาทต่อเหตุการณ์ แต่เงินเยียวยาอยู่ที่ 9,000 บาทต่อครั้ง ความเสียหายจำนวนมากจึงต้องถูก “ควักจ่ายเอง”
ที่สำคัญกว่านั้นคือ: ครัวเรือนจำนวนมาก ไม่ได้โดนน้ำท่วมครั้งเดียว แต่โดนซ้ำปีแล้วปีเล่า ทำให้ต้นทุนสะสมสูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่เงินเยียวยา “รีเซ็ตใหม่ทุกปี” โดยไม่สะท้อนประวัติความเสียหายที่ผ่านมา

Part 03 : Insights Discovery

โครงสร้างการจัดงบบนี้ กำลังแก้ปัญหา หรือกำลังทำให้ปัญหาคงอยู่?

BEHAVIORAL INSIGHTS

Insight 1: การโอนความเสี่ยงเป็นเรื่องตั้งใจ แต่ไม่ถูกพูดตรงไปตรงมา

การตัดสินใจระบายน้ำเพื่อปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจเป็นเหตุผลเชิงมหภาคที่เข้าใจได้ แต่การไม่ยอมรับอย่างเปิดเผยว่าใครคือผู้แบกรับความเสี่ยง ทำให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมในสังคม แนวกราฟ: เงินลงทุนป้องกันน้ำหลังปี 2554 เทียบกับระยะเวลาน้ำท่วมในพื้นที่รับน้ำ

Insight 2: ต้นทุนน้ำท่วมระดับครัวเรือนเป็นต้นทุนสะสม

น้ำท่วมแต่ละครั้งไม่ได้จบลงเมื่อน้ำลด แต่ถึงความเสียหายสะสม เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าเสื่อม บ้านทรุด รายได้ขาดช่วง ตัวชี้วัด: ค่าเสียหายเฉลี่ยต่อครัวเรือน × จำนวนปีที่ถูกน้ำท่วม

Insight 3: จบเหี่ยวยากลบปัญหาเชิงโครงสร้าง

การเยียวยาหลังเกิดเหตุช่วยบรรเทาความเดือดร้อนระยะสั้น แต่ทำให้รัฐไม่มีแรงจูงใจในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

Insight 4: ศักดิ์ศรีที่หายไปคือ “ต้นทุนที่ไม่ถูกนับ”

การต้องใช้ชีวิตในน้ำซ้ำซาก บั่นทอนสุขภาพกายใจและโอกาสทางสังคม แต่ไม่มีตัวเลขใดสะท้อนสิ่งนี้ในงบประมาณประเทศ

“ต้นทุนที่แท้จริง” ของน้ำท่วมในระดับครัวเรือน ซึ่งมักไม่ถูกนับรวมอยู่ในงบประมาณภาครัฐหรือสถิติ ความเสียหายระดับประเทศ โดยค่าใช้จ่ายถูกแบ่งออกเป็นหมวดต่าง ๆ ตั้งแต่การป้องกันน้ำล้นหน้า การฟื้นฟูหลังน้ำลด ไปจนถึงรายได้ที่สูญเสียไปในช่วงที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ

ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนในพื้นที่รับน้ำมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 43,000 บาทต่อเหตุการณ์น้ำท่วมหนึ่งครั้ง ซึ่งสูงกว่าเงินเยียวยาที่รัฐจ่ายแบบเหมาจ่ายอย่างมีนัยสำคัญ ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากเหตุฉุกเฉินเพียงครั้งเดียว แต่เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดซ้ำแทบทุกปี และบางส่วนเป็นต้นทุนที่ไม่สามารถฟื้นคืนได้ เช่น ความเสียหายของเครื่องใช้ไฟฟ้า การเสื่อมสภาพของโครงสร้างบ้าน และรายได้ที่ขาดหาย

ระบบเยียวยาในปัจจุบันทำหน้าที่เพียง “บรรเทาอาการ” ในระยะสั้น แต่ไม่สามารถลดภาระทางเศรษฐกิจที่ครัวเรือนต้องแบกรับจริงได้ ส่งผลให้ต้นทุนจำนวนมากถูกผลักออกจากงบประมาณแผ่นดินไปสู่ภาคประชาชนโดยตรง

สมมติฐาน: บ้านเดี่ยว/ทาวน์เฮาส์ในพื้นที่รับน้ำ น้ำท่วมเฉลี่ย 30–90 วัน

Part 04 : Opportunities and Action Plan

เมื่อพิจารณาจากต้นทุนจริงในระดับครัวเรือนและต้นทุนสะสมในระยะยาว คำถามสำคัญจึงไม่ใช่ว่า “ประชาชนควรปรับตัวอย่างไร” หากแต่เป็นคำถามว่า นโยบายภาครัฐจะถูกออกแบบใหม่อย่างไร เพื่อไม่ให้ต้นทุนของการปกป้องประเทศตกอยู่กับคนกลุ่มเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า

KEY OPPORTUNITIES

โครงสร้างงบปัจจุบัน

60%

เยียวยาหลังเกิดเหตุ

งบประมาณส่วนใหญ่ของรัฐถูกใช้ไปกับการเยียวยาหลังน้ำท่วมเกิดขึ้นแล้ว โดยอยู่ในรูปแบบเงินช่วยเหลือเฉพาะหน้า และลดแรงกดดันทางสังคมในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม งบเยียวยาหลักขี้นนี้มีข้อจำกัดสำคัญ คือไม่สะท้อนระดับความเสียหายที่แท้จริงของแต่ละครัวเรือน ไม่คำนึงถึงระยะเวลาที่น้ำท่วม ความลึก หรือผลกระทบต่อรายได้ ทำให้แม้รัฐจะใช้งบจำนวนมากในทุกปี แต่ไม่สามารถลดต้นทุนสะสมของประชาชนในพื้นที่รับน้ำได้อย่างแท้จริง ในเชิงโครงสร้าง งบเยียวยาจึงทำหน้าที่ “ซ่อมปลายเหตุ” มากกว่าการลดความเสี่ยงในระบบ และทำให้ประเทศต้องกลับมาใช้งบในลักษณะเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า

25%

ป้องกันน้ำ (โครงสร้างใหญ่)

งบส่วนนี้ถูกใช้กับโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น คันกั้นน้ำ ประตูระบายน้ำ อุโมงค์ระบายน้ำ และระบบป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ เป้าหมายหลักคือการลดความเสียหายเชิงมหภาค และปกป้องศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ

แม้งบลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพในการลดความเสียหายในบางพื้นที่ แต่การจัดสรรงบที่จำกัด ทำให้การป้องกันมีลักษณะ “เลือกจุด” และส่งผลให้ภาระความเสี่ยงถูกถ่ายโอนไปยังพื้นที่อื่น โดยเฉพาะพื้นที่รับน้ำที่ไม่ได้รับการป้องกันในระดับเดียวกัน

กล่าวได้ว่า งบป้องกันน้ำในปัจจุบันช่วยรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ยังไม่ครอบคลุมมิติความเป็นธรรมเชิงพื้นที่

15%

Maintenance / บำรุงรักษา Adaptation ชุมชน

งบในส่วนนี้รวมทั้งการบำรุงรักษาระบบระบายน้ำ คูคลอง คันกั้นน้ำ และการสนับสนุนการปรับตัวของชุมชน เช่น การยกบ้านหรือการปรับโครงสร้างที่อยู่อาศัย

ในทางปฏิบัติ งบส่วนนี้มักได้รับการจัดสรรต่ำและไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้ระบบป้องกันที่มีอยู่เสื่อมสภาพเร็ว และชุมชนขาดเครื่องมือในการปรับตัวอย่างยั่งยืน ทั้งที่งบประมาณนี้เป็นงบที่ช่วยลดความเสียหายซ้ำในระยะยาวได้ดีที่สุด

โครงสร้างงบปัจจุบันสามารถช่วยจัดการวิกฤต ได้ในระยะสั้น แต่ยังไม่สามารถ “ลดต้นทุนรวมของประเทศ” หรือแก้ปัญหาน้ำท่วมเชิงโครงสร้างได้อย่างยั่งยืน

KEY OPPORTUNITIES

โครงสร้างงบที่เสนอ

เยียวยาหลังเกิดเหตุ

โครงสร้างงบที่เสนอปรับลดสัดส่วนงบเยียวยา แต่เพิ่มคุณภาพของการเยียวยา โดยเปลี่ยนจากการจ่ายแบบเหมาจ่าย มาเป็นการชดเชยตามระดับความเสียหายจริงผ่านดัชนี DDS (ความลึก $\times$ ระยะเวลา $\times$ ฤดู)
แนวทางนี้ทำให้การใช้เงินมีความแม่นยำ เป็นธรรม และโปร่งใสมากขึ้น งบเยียวยาจะไม่หายไป แต่ถูกใช้ในฐานะ “เครื่องมือรองรับความเสี่ยง” ไม่ใช่ “เครื่องมือกลบปัญหา”

25%

ป้องกันน้ำ (โครงสร้างใหญ่)

การเพิ่มสัดส่วนงบป้องกันน้ำสะท้อนการเปลี่ยนมุมมองจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไปสู่การลดความเสี่ยงเชิงระบบ โดยลงทุนกับโครงสร้างที่ช่วยลดทั้งความถี่และความรุนแรงของน้ำท่วมในภาพรวม การลงทุนลักษณะนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงปกป้องเขตเศรษฐกิจ แต่ต้องคำนึงถึงการออกแบบที่ไม่ถ่ายโอนความเสี่ยงไปยังพื้นที่รับน้ำโดยไม่มีมาตรการรองรับ เป็นการลงทุนเพื่อลด “ต้นทุนรวมของประเทศ” ในระยะยาว

60%

Maintenance / บำรุงรักษา Adaptation ชุมชน

แม้สัดส่วนงบส่วนนี้จะเท่ากับโครงสร้างเดิม แต่บทบาทของงบเปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญ จากงบเสริม กลายเป็นงบเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมระหว่างโครงสร้างใหญ่กับชีวิตประชาชน งบส่วนนี้ถูกใช้เพื่อ:

- บำรุงรักษาระบบให้ใช้งานได้จริง ไม่เสื่อมก่อนเวลา
- สนับสนุนการปรับตัวของชุมชน เช่น ยกบ้านหรือย้ายถิ่นโดยสมัครใจ
- ลด Human Bill และต้นทุนสะสมในระดับครัวเรือน

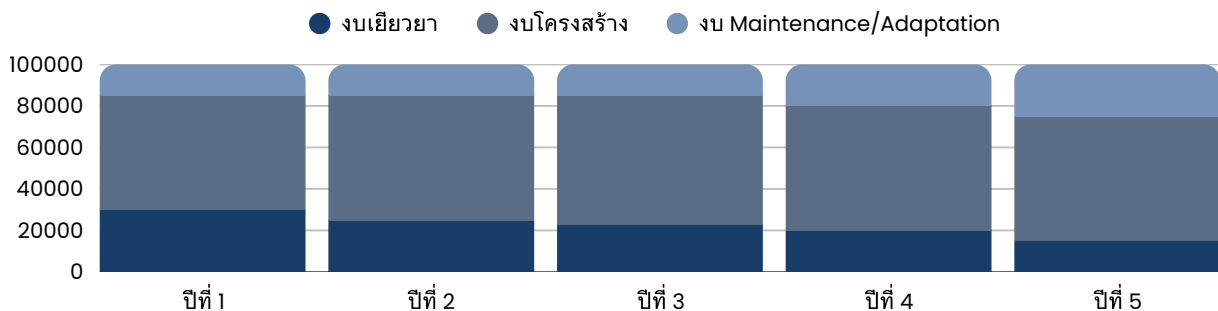
งบประเภทนี้ทำให้การป้องกันน้ำไม่จบแค่โครงสร้าง แต่เชื่อมโยงถึงความสามารถในการอยู่กับน้ำของประชาชนอย่างยั่งยืน

15%

โครงสร้างงบประมาณที่เสนอไม่ได้เพิ่มภาระทางการคลัง
แต่เปลี่ยนวิธีใช้เงินจากการ “จ่ายซ้ำ”
ไปสู่การ “ลดต้นทุนรวมของประเทศในระยะยาว”

ACTION PLAN

5 YEARS

ปีที่ 1: ตั้งระบบ หยุดการจ่ายแบบมองไม่เห็น

เป้าหมายหลัก : เปลี่ยน “วิธีคิด” ของระบบงบ สร้างฐานข้อมูลความเสียหายจริง

Action สำคัญ : ประกาศ พื้นที่รับน้ำอย่างเป็นทางการ (Flood Receiving Zones) เริ่มใช้ DDS Index ในพื้นที่นำร่อง จัดทำฐานข้อมูล Human Bill รายครัวเรือน Audit โครงสร้างน้ำที่มีอยู่ (คันกั้น/ประตู/คลอง)

ปีที่ 2: ลดวันท่วม ลดความเสียหายซ้ำ (Risk Reduction Year)

เป้าหมายหลัก : ลด DDS จริงในพื้นที่รับน้ำ ลดจำนวนครัวเรือนที่ต้องเยียวยาซ้ำ

Action สำคัญ : ลงทุน โครงสร้างป้องกันน้ำเชิงระบบ เพิ่มงบ Maintenance คูคลอง/ประตูน้ำ เริ่มโครงการ ยกบ้าน/ปรับบ้าน ในพื้นที่รับน้ำ ใช้ DDS เป็นฐานเยียวยาเติมรูปแบบ

ปีที่ 3: เปลี่ยนพฤติกรรมงบ ถึงจุดคุ้มทุน (Break-even Year)

เป้าหมายหลัก : ให้ Adaptation คุ้มค่ากว่าการซ่อมซ้ำ ลดสัดส่วนงบเยียวยาในเชิงโครงสร้าง

Action สำคัญ : ขยายโครงการ ยกบ้าน / ย้ายสมัครใจ ลดงบเยียวยาในพื้นที่ที่ DDS ลดลง เพิ่มงบ Maintenance ให้ $\geq$ งบเยียวยา ประเมินผลเชิงพื้นที่รายจังหวัด

ปีที่ 4: ตรึงความเสี่ยง ลดการพึ่งเยียวยา (Stabilization Year)

เป้าหมายหลัก : ทำให้น้ำท่วม “ไม่กลายเป็นวิกฤตซ้ำ” ย้ายงบจากเยียวยา Maintenance

Action สำคัญ : เยียวยาเฉพาะพื้นที่ DDS สูงจริง Maintenance เป็นงบหลักในการจัดการน้ำ ลดจำนวนครัวเรือนรับเงินซ้ำ สร้างกองทุน Adaptation ระดับพื้นที่

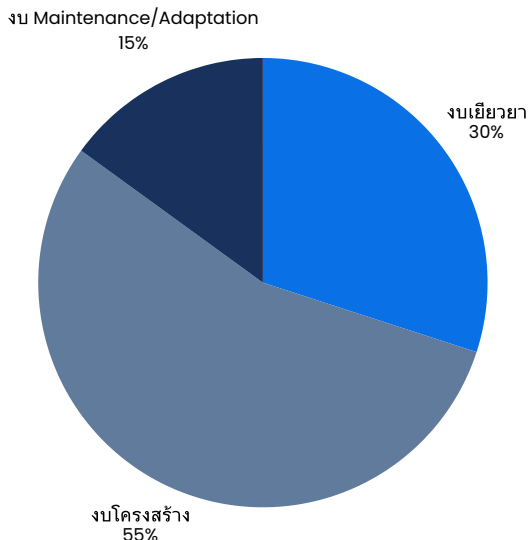
ปีที่ 5: ระบบยั่งยืน ลดต้นทุนรวมประเทศ (Sustainability Year)

เป้าหมายหลัก : ทำให้ต้นทุนรวม 5 ปีต่ำกว่า Scenario เดิม พื้นความเชื่อมั่นของพื้นที่รับน้ำ

Action สำคัญ : เยียวยาเฉพาะกรณีสุดขีด Maintenance เป็นแกนหลักของระบบ Adaptation ครอบคลุม $\geq$ 80% พื้นที่รับน้ำหนัก ประเมินผลเชิงนโยบายระดับชาติ

MEASUREMENT METRICS

งบประมาณโดยรวม (Budget Overview)

ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านการจัดการน้ำและน้ำท่วมอยู่แล้วในระดับประมาณ 100,000–120,000 ล้านบาทต่อปี งบประมาณส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นงบใหม่ แต่เป็นงบที่กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ทั้งงบกลางภัยพิบัติ งบโครงสร้างน้ำ และงบดูแลระบบระบายน้ำในพื้นที่

ครัวเรือนที่ได้รับเงินเยียวยา
ตามระดับความเสียหายจริง

น้ำท่วมเบาลงจริง

คนพื้นที่รับน้ำต้องควักเงินน้อยลง

80% ▶ 40% ▶ 42%

การวัดผล

1) ครัวเรือนที่ได้รับเงินเยียวยาตามระดับความเสียหายจริง 80%

เป้าหมายคือทำให้การเยียวยาไม่ใช่งบจ่ายแบบเหมาจ่ายอีกต่อไป แต่สะท้อนระดับความเสียหายจริงของแต่ละครัวเรือน ผ่านดัชนีความลึกและระยะเวลาน้ำท่วม (DDS) ตัวเลข 80% หมายถึง ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบรุนแรงส่วนใหญ่จะได้รับการชดเชยอย่างเป็นธรรมมากขึ้น

2) ระยะเวลาน้ำท่วมลดลง 40%

ความสำเร็จของการจัดการน้ำไม่ควรวัดจากจำนวนโครงการหรือเม็ดเงินที่ใช้ไป แต่ควรวัดจาก “เวลาที่น้ำท่วมขังจริง” การลดวันท่วมลงประมาณ 40% สะท้อนว่าระบบป้องกันและการระบายน้ำเริ่มลดภาระชีวิตประจำวันของประชาชนได้จริง

3) คนพื้นที่รับน้ำต้องควักเงินเองน้อยลง 42%

ตัวเลขนี้สะท้อนเป้าหมายการลด Human Bill หรือค่าใช้จ่ายที่ประชาชนต้องจ่ายเองซ้ำ ๆ ทุกปี ไม่ว่าจะเป็นค่าซ่อมบ้าน ค่าทำความสะอาด หรือรายได้ที่หายไป หากตัวเลขนี้ลดลง แปลว่างบของรัฐเริ่มทำงานแทนประชาชน แทนที่จะผลักภาระให้เขาแบกรับเอง

Part 05 : Key Takeaways & References

สรุปข้อมูลสำคัญที่ได้รับจากรายงาน พร้อมแหล่งอ้างอิงที่ช่วยสนับสนุน
ข้อมูลทั้งหมด

KEY TAKEAWAYS

หากระยะเวลาน้ำท่วมลดลง ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนลดลง และจำนวนคนที่ต้องรับเงินเยียวยาซ้ำลดลง นั่นคือสัญญาณว่าประเทศกำลังเลือก “ราคาที่ถูกลง” ในระยะยาว ทั้งต่อเศรษฐกิจและต่อชีวิตของผู้คน

1) ปัญหาน้ำท่วมของไทย ไม่ได้เกิดจากงบไม่พอ

แต่เกิดจาก วิธีใช้งบที่เน้นปลายเหตุ

ประเทศไทยใช้งบด้านการจัดการน้ำและน้ำท่วมอยู่แล้วในระดับ หลักแสนล้านบาทต่อปี แต่สัดส่วนงบจำนวนมากถูกใช้ไปกับการเยียวยาหลังเกิดความเสียหาย ขณะที่งบที่ช่วยลดความเสี่ยงและต้นทุนในระยะยาวยังมีจำกัด ส่งผลให้ประเทศต้องจ่ายเงินซ้ำกับความเสียหายเดิมทุกปี โดยไม่สามารถลดภาระรวมได้อย่างแท้จริง

2) ระบบป้องกัน “ลดความเสียหายเชิงเศรษฐกิจ”

แต่ ถ่ายโอนความเสี่ยงไปยังพื้นที่รับน้ำ

การลงทุนโครงสร้างน้ำในช่วงหลังปี 2554 ช่วยปกป้องเขตเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานสำคัญได้จริง แต่ในขณะเดียวกัน ความเสี่ยงและระยะเวลาน้ำท่วมกลับถูกกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่รับน้ำมากขึ้น กลายเป็นการแลก “เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ” ด้วยเวลาและชีวิตของบางชุมชน

3) เงินเยียวยาแบบเหมาจ่าย

ไม่สะท้อนความเสียหายจริง และไม่เป็นธรรมเชิงพื้นที่

ครัวเรือนที่เผชิญน้ำท่วมลึกและยาวนานต้องแบกรับ Human Bill จำนวนมาก ทั้งค่าซ่อมบ้าน ค่าทำความสะอาด และรายได้ที่หายไป ขณะที่เงินเยียวยาที่ได้รับไม่แตกต่างจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบน้อยกว่า ระบบนี้ทำให้ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ถูกตอกย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่า

4) การลงทุนใน Adaptation และ Maintenance

คุ้มค่ากว่าการจ่ายเยียวยาซ้ำในระยะยาว

ข้อมูลเชิงต้นทุนสะสมชี้ชัดว่า การยกบ้าน การปรับโครงสร้างที่อยู่อาศัย และการบำรุงรักษาระบบระบายน้ำอย่างต่อเนื่อง มีต้นทุนรวมต่ำกว่าการซ่อมแซมบ้านทุกปีอย่างมีนัยสำคัญ ภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี การลงทุนเชิงป้องกันสามารถคืนทุนได้ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

5) การเปลี่ยนโครงสร้างงบ ไม่ใช่การใช้งบเพิ่ม

แต่คือการหยุด “จ่ายซ้ำกับความเสียหายเดิม”

ข้อเสนอในรายงานนี้ไม่ได้เรียกร้องงบประมาณใหม่ แต่เสนอให้ใช้ เงินก้อนเดิม อย่างแม่นยำและเป็นธรรมมากขึ้น โดยขยับจากการเยียวยาปลายเหตุ ไปสู่การลดความเสี่ยงเชิงระบบ และสร้างทางเลือกให้ประชาชนในพื้นที่รับน้ำสามารถปรับตัวได้จริง

6) ความสำเร็จของนโยบาย ไม่ควรวัดจากงบที่จ่ายไป

แต่ควรวัดจาก ต้นทุนชีวิตที่ประชาชนไม่ต้องจ่ายอีกต่อไป

หากระยะเวลาน้ำท่วมลดลง ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนลดลง และจำนวนคนที่ต้องรับเงินเยียวยาซ้ำลดลง นั่นคือสัญญาณว่าประเทศกำลังเลือก “ราคาที่ถูกลง” ในระยะยาว ทั้งต่อเศรษฐกิจและต่อชีวิตของผู้คน

REFERENCES

1. กรมชลประทาน
 - รายงานสถานการณ์น้ำรายปี
 - แผนบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา
 - ข้อมูลเขื่อน ประตุน้ำ และโครงสร้างป้องกันน้ำ
2. สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.)
 - แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี
 - รายงานพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซาก
 - ข้อมูลการระบายน้ำและพื้นที่รับน้ำ
3. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.)
 - สถิติผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมรายจังหวัด
 - ข้อมูลการประกาศพื้นที่ภัยพิบัติ
4. สำนักงบประมาณ
 - เอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปี
 - จบบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น
 - จบบโครงการด้านน้ำและภัยพิบัติ
5. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)
 - รายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจจากภัยพิบัติ
 - กรอบการประเมินต้นทุน-ผลประโยชน์เชิงสังคม (Social Cost-Benefit)
6. กระทรวงมหาดไทย / องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 - จบบซ่อมบำรุงระบบระบายน้ำระดับพื้นที่
 - รายงานผลกระทบต่อชุมชนและที่อยู่อาศัย
7. World Bank
 - Thailand Flood Risk Management
 - แนวคิด Flood Risk Transfer และ Disaster Risk Financing
8. Asian Development Bank (ADB)
 - รายงาน Urban Flood Management in Asia
 - แนวคิด Infrastructure + Community Adaptation
9. UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction)
 - Sendai Framework for Disaster Risk Reduction
 - แนวคิด “Build Back Better” และ Risk-informed Budgeting
10. รายงานข่าวภาคสนาม
 - TNN, ThaiPBS, FM91, ข่าวคนบนบก
 - รายงานสถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่รับน้ำ (อยุธยา ปทุมธานี อ่างทอง สิงห์บุรี)
11. ข้อมูลจากชุมชนและพื้นที่รับน้ำ
 - ภาพถ่ายและคำบอกเล่าจากประชาชนในพื้นที่ท่วมซ้ำซาก
 - ใช้เพื่อสะท้อนมิติชีวิตจริงควบคู่ข้อมูลเชิงตัวเลข

chance

